

Nieuwsbrief voor de donateurs van de Stichting Vrienden van het Fruitteeltmuseum

---

Nummer 38, november 2021

COLOFON

De Slanke Spil is een uitgave van de
Stichting Vrienden van het
Fruитеeltmuseum in Kapelle

Oplage: 320 exemplaren
Bankrekening: NL88RABO0331556790
email St. Vrienden: vriendenvanfm@zeelandnet.nl

Bestuursleden

Bram Jille (voorzitter)
Jan Moerdijk (secretaris)
Ine Overwater (penningmeester)
Eelke de Jong
Dieneke Vermaire

Museum

Adres: Annie MG Schmidtsingel 1
4421 PM Kapelle
Telefoon: 0113-34 49 04
Website: www.fruiteeltmuseum.nl

Redactie Slanke Spil

Cathrien Kole
Ad Kole
Bram Jille
email Slanke Spil: koleburger@zeelandnet.nl

In dit nummer:

Van het bestuur	1
Voorlopig jaarprogramma 2022	2
Barbecue 2021	2
Van de directie	3
25 jaar Fruitteeltmuseum: hoe het begon	3
Museumvoorwerp uitgelicht: de wanmolen	4
Interview met vrijwilliger Fruitteeltmuseum	4
Een boterham met jam	5

Fruit in de boekhandel	5
Bezoek schoolklas	6
Sponsors	7

Van het bestuur

We zitten weer al in de herfst van 2021 en de redactie heeft voor dit nummer opnieuw een aantal mooie, interessante artikelen (plus foto's) verzameld. Hoewel we nu helaas weer in een andere situatie zijn terechtgekomen wat Corona betreft, heeft het Fruitteeltmuseum deze zomer toch aardig wat bezoekers mogen verwelkomen. Ook zijn er heel wat groepen geweest en wat ook heel mooi is dat er heel wat schoolklassen zijn geweest. U vindt in dit nummer o.a. een kleine impressie over het bezoek van zo'n schoolklas.

Het bestuur van de Vrienden heeft ook bepaald niet stil gezeten. We hebben in de maand september bij zo ongeveer 350 adressen in de nieuwe wijk Zuidhoek in Kapelle (dus vlak bij het museum) een flyer bezorgd met informatie over het Fruitteeltmuseum en ook met de vraag of men VRIEND van onze Stichting wil worden. Het zijn onze naaste burens die toch snel het museum even kunnen binnenwippen. Helaas hebben we maar heel weinig reactie gekregen maar we gaan deze actie na nieuwjaar toch ook nog een keer in een andere wijk in Kapelle of Biezelinghe proberen.

Jammer genoeg kon de lezing die we hadden gepland voor 15/11/21 geen doorgang vinden. We hebben als bestuur lang getwijfeld maar gezien het gering aantal aanmeldingen en de oproep van de regering om contacten zo veel mogelijk te vermijden, zijn we met pijn in het hart op het laatste moment tot dit besluit gekomen. We hopen toch dat we u snel in 2022 een keer kunnen ontmoeten tijdens een lezing.

Ook het 25-jarig jubileum op 6 december 2021 hadden we wel graag groots willen vieren (met u als trouwe

Vriend) maar dat zit er niet in. U leest hierover meer in het stukje van Saskia Vahlenkamp.

Namens U dank ik alle vrijwilligers die hun beste beentje weer hebben voorgezet in dit vreemde coronajaar 2021.

Dank ook aan u als Vriend voor de trouwe steun. We hopen dat u het museum wilt blijven steunen en als u de gelegenheid hebt, loop gewoon eens een keer binnen! Er is altijd wat interessants te zien. De actie Rabo Clubsupport was mede door uw stem weer een geweldig succes: € 924,33 voor het Fruitteeltmuseum. We blijven overigens naarstig op zoek naar nieuwe Vrienden, Dus als u eens wat reclame wilt maken voor het museum en ook voor onze Vriendenstichting binnen uw familie of vriendenkring zouden we dat zeer op prijs stellen.

De nieuwe passen voor 2022 (waarmee u gratis binnen mag en kunt profiteren van andere voordelen) zijn naar u onderweg of hebben u inmiddels al bereikt.

Veel leesplezier en blijf gezond.

Bram Jille

Voorlopig! Jaarprogramma 2022 FM

 Hele jaar door activiteiten t.g.v. 25 jaar FM!

Za 15 jan	Startbijeenkomst snoeicursus	10.00-16.00
Vrij 28 jan	Praktijk dag snoeicursus	13.00-16.00
Za 29 jan	Winterwandeling	
Vrij 4 feb	Praktijkdag snoeicursus	13.00-16.00
Za 12 feb	Praktijkdag snoeicursus	13.00-16.00
Za 19 feb	Ent dag	13.00-16.00
Za 26 feb	Praktijkdag snoeicursus	13.00-16.00

Woe 2 mrt Kinderactiviteit voorjaarsvakantie

Za 12 mrt Startbijeenkomst cursus leifruit ??

Za 19 mrt Mogelijke inhaaldag snoeicursus voor beide groepen incl. cursisten vorig jaar

Ma 21 mrt Lezing Van de Vrienden ??

Za 9 apr Bloesemfietstocht

Za 16 apr Tekenworkshop

Za 23 apr Bloesem WANDELtocht

Woe 4 mei Kinderactiviteit meivakantie (of dinsdag 3 mei?)

Za 4 juni spreekuur plantendokter 13.00-16.00
(Za 18 jun 1e Leifruitpraktijk)?

Ma 20 jun Lezing bijen SLZ?

Za 13 aug Jaarlijkse Fruitteeltfietstocht

Za 20 aug Fotoworkshop Christa Breure ?

Za 17 sep Proeverij Oude rassen

(za 24 sep 2e leifruit praktijk)

Woe 26 okt Kinderactiviteit (Herfstvakantie)

Ma 21 nov Lezing Vrienden of Filatelistenver. over postzegels?

Di 6 dec viering 26-jarig bestaan

(Za 10 dec 3e leifruitpraktijk en afsluiting)

Woe 28 dec opa en oma dag kerstvakantie

Iedere 1e woensdag van de maand HANDWERKCAFÉ

Iedere 2e zaterdag van de maand TEKENCAFÉ

Voor de snoeicursus zijn we dringend op zoek naar mensen die hun kennis en kunde van het snoeien met belangstellenden willen delen. Bent u zelf zo iemand of kent u iemand die dit misschien zou willen doen, neem dan contact op met Nel Koopman (info@fruitteeltmuseum.nl) of 0113-344904. Er is ook (schriftelijke) informatie hierover beschikbaar in het museum.

Barbecue 2021

Op 17 september jl. was het zover. De jaarlijkse barbecue voor vrijwilligers, bestuur en medewerkers

kon na een onderbreking van één jaar vanwege de corona pandemie weer doorgang vinden. Het was weer een gezellige bijeenkomst, waarbij, onder het genot van een hapje en een drankje, de contacten aangehaald werden. Ook het weer werkte mee.

De heer Jeroen Ossewaarde, de nieuwe voorzitter van de Stichting Musea de Bevelanden, maakte van de gelegenheid gebruik om zich aan het Kapelse publiek voor te stellen.

Deze prima verzorgde barbecue werd aangeboden door de Stichting Vrienden van het Fruitteeltmuseum als blijk van waardering voor alle betrokkenen bij het FM.

Van de directie

Beste vrienden, lezers en andere geïnteresseerden, Bijna aan het einde gekomen van het jaar 2021, is het tijd voor een korte terugblik. Alle musea moesten gesloten blijven tot half juni. In die tijd is het

tuinproject verder afgerond en zijn klussen gedaan die normaal gesproken blijven liggen. Tevens moesten we de boomgaard, in bruikleen van de gemeente, leeg opleveren. Alle fruitbomen die daar stonden zijn onder begeleiding van Adri en Willy van Liere en met behulp van een aantal vrijwilligers uitgegraven en verkocht. Met een mooie opbrengst tot gevolg! In juni kwamen de bezoekers weer voorzichtig naar het museum, de maanden juli en augustus waren gezellig als vanouds. Mede door de wisselexpositie van Van der Have. Dit bedrijf ligt diepgeworteld bij vele Kapellenaren, maar ook oud werknemers vanuit de rest van Nederland zijn al komen kijken. Het is bij tijd en wijle een ware reünie. Ik wil bij deze meteen Henk en Corrie en Philip en Ineke hartelijk bedanken voor hun enorme inzet bij het tot stand komen van deze expositie. Momenteel zijn we druk bezig met de voorbereidingen voor het 25-jarig bestaan van het Fruitteeltmuseum. Leuke activiteiten, lezingen, exposities etc.

Ook de scholen weten ons dit schooljaar beter te vinden. We hebben al een aantal klassen mogen ontvangen. Het team van vrijwilligers voor educatie is momenteel nog wel wat klein, daar zouden best nog wat enthousiaste vrijwilligers bij mogen! Tevens zoeken we ook nog mensen die mee willen helpen in de tuin.

En dan kom ik bij het volgende punt: per 15 januari leg ik mijn functie als directeur van de Stichting neer. Wij gaan het avontuur in het buitenland aan. Het bestuur is momenteel in een vergevorderd stadium van onderhandeling met een kandidaat. Als dit door gaat, start deze per 1 februari. Ik heb het Fruitteeltmuseum altijd als een warm bad ervaren. Het enthousiasme van de vrijwilligers werkt aanstekelijk. Dat zal ik zeker gaan missen. Evenals

mijn fijne samenwerking met Nel. Waarvoor allen hartelijk dank!

Saskia Vahlenkamp-Lindeboom (Directeur Stichting Musea de Bevelanden)

-----

25 jaar Fruitteeltmuseum: hoe het begon

Op 6 december 2021 a.s. bestaat het Fruitteeltmuseum 25 jaar. Voorafgaand aan die openingsdatum is er natuurlijk heel wat gebeurd. Wellicht is het interessant om nog eens terug te kijken hoe het allemaal begon.

De fruitteelt en alles daaromheen drukte lange tijd een stempel op het leven van veel mensen in deze regio. De geschiedenis van Kapelle is er van oudsher mee verweven.

In de tweede helft van de vorige eeuw veranderde de fruitteelt in een rap tempo. Door o.a. schaalvergroting en andere teeltmethoden dreigden veel zaken uit het verleden verloren te gaan. Rond 1990 werd door enkele personen het idee geopperd om een fruitteeltmuseum op te richten in Kapelle. Het College van B&W omarmde dit idee en stelde een werkgroep in, die de haalbaarheid van dit idee moest onderzoeken. Men ging voortvarend en enthousiast te werk: een oproep om oude gebruiksvoorwerpen en gereedschappen veilig te bewaren leverde direct veel positieve reacties op. Er ontstond bijv. een prachtig fotoarchief. Ook werd onderzocht of er in bredere kring belangstelling bestond om een fruitteeltmuseum te realiseren en om eventueel daarbij behulpzaam te zijn. Maar zeker zo belangrijk was te onderzoeken of er sprake zou kunnen zijn van een kwalitatief hoogwaardig museum, want de haalbaarheid en in zekere zin ook het bestaansrecht van een museum wordt voor een groot deel bepaald door de kwaliteit van het beheer, de documentatie, de presentatie en zeker ook de organisatie.

Aansluiting bij de Gemeenschappelijke Regeling 'Musea voor Zuid- en Noord-Beveland', waarin alle Bevelandse gemeenten participeerden, zou bestuurlijk een stevige basis bieden. Ook de provinciaal museumconsulent werd advies gevraagd over de inhoudelijke en bedrijfsmatige aspecten. Dit

resulteerde in een positief advies. In 1993 kwam de voormalige Groene School aan de Biezelingseweg in beeld als plaats van huisvesting van het museum. Ook de tuin rondom het gebouw bood volop mogelijkheden voor het exposeren van allerlei rassen en plantvormen. Intussen zaten de leden van de voorbereidingsgroep niet stil: er werd materiaal, waaronder ook veel foto- en documentatiemateriaal, verzameld, geregistreerd en opgeslagen. Ook werd de geschiedenis van de fruitteelt beschreven; deze zou als basis dienen voor de inrichting van het museum. Leden van de werkgroep gingen op pad om ouderen die betrokken waren bij de fruitteelt te interviewen. Op fruitteeltdagen en ZLM manifestaties was de werkgroep aanwezig om het toekomstige museum te presenteren. Uiteindelijk kwam er op 16 november 1994 groen licht. Het fruitteelmuseum kon aansluiten bij de Gemeenschappelijke Regeling voor musea in de Bevelanden. Architect Levien de Putter maakte een ontwerp voor het museum en Interieurarchitecten van Ars Longa kregen de opdracht om de permanente expositie vorm te geven. Ter ondersteuning van het fruitteelmuseum werd in 1995 de Stichting Vrienden van het Fruitteelmuseum opgericht. Een aantal leden uit de voorbereidingsgroep nam zitting in het bestuur, waarvan dhr. R.K. Elema voorzitter werd. Naast het werven van fondsen werd er van het Stichtingsbestuur verwacht dat zij actief betrokken zouden zijn bij het fruitteelmuseum. De coördinatie van de vrijwilligers viel in de eerste jaren bijvoorbeeld onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van 'De Vrienden'.

Eindelijk kon op 6 december 1996 het fruitteelmuseum worden geopend door gedeputeerde De Kok. De opening, in het teken van Nehalennia, was een feestelijk gebeuren. Dat dit na ruim 6 jaar voorbereidingstijd kon plaatsvinden, was niet in de laatste plaats te danken aan de enthousiaste inzet van vele vrijwilligers, waarvan sommigen nog steeds betrokken zijn bij het museum. De jubilea van het museum zijn dan ook altijd samen met vrijwilligers en bestuur gevierd. *Ad Kole*

Museumvoorwerp uitgelicht: de wanmolen

De wanmolen neemt door zijn omvang een prominente plaats in in ons museum en roept bij oudere bezoekers herinneringen op aan de teelt van 'stekelbeiers'. Oorspronkelijk werd de wanmolen echter gebruikt in de landbouw als methode voor het scheiden van de graankorrels van het kaf. In de kruisbessenteelt werden met deze 'molen' de harde

onrijpe bessen van het blad gescheiden. De kruisbessen werden onrijp met de handen van de struiken 'geritst', waardoor er veel blad meekwam. De bessen vallen vanuit een voorraadbak langzaam naar beneden in een gesloten trommel waarin een met de hand aangezwengeld schoepenrad ronddraait. De bladeren werden weggeblazen en de bessen werden opgevangen in jute zakken en veelal naar Engeland geëxporteerd. De kruisbessen bevatten pectine wat in de conservenindustrie, met name voor de productie van jam, als verdikkingsmiddel werd gebruikt. *Ad Kole*

Interview met vrijwilliger Fruitteelmuseum

Wil je je even voorstellen?

Mijn naam is Dieneke van Reenen. Ik vind het heel leuk om hier mee te helpen om het museum draaiende te houden, want er zijn veel actieve vrijwilligers. Ik vind het bijvoorbeeld heel leuk schoolklassen rond te leiden maar door de corona situatie is dat er voor mijzelf eigenlijk nog niet veel van gekomen.

Woon je in Kapelle?

Nee ik ben opgegroeid in het tuindersdorp Loosduinen. Ik heb een aantal jaren in Goes gewoond maar de laatste 13 jaar woon ik in 's-Heer Arendskerke.

Wat heb je vroeger gedaan?

Als scholier werkte ik in de bloemenkassen. Na de MULO heb ik een opleiding tot apothekersassistente gevolgd. Via Alphen aan den Rijn, Alkmaar en Poeldijk zijn we in Zeeland beland. Onze 3 kinderen

zijn inmiddels volwassen. Mijn man was directeur van een basisschool en heeft tot zijn pensioen een flinke tijd bij het Noorderlicht in Goes gewerkt. In de zomer van 2017 is mijn man overleden.

Ik woon nog steeds met veel plezier in 's-Heer Arendskerke waar ik mijn hond dagelijks kan laten rennen in het Poelbos.

Heb je iets met fruitteelt of hoe ben je zo in het vrijwilligerswerk gerold?

Ik lust best een lekkere appel of peer maar ben niet in de fruitwereld opgevoed. In het Westland had je meer bloemen en tomaten. Ik houd van de boomgaarden en ik weet dat er aardig wat bij komt kijken om een mooie en goede appel of peer in de winkel te krijgen.

Wanneer ben je begonnen?

Ik hoorde in 2019 via Omroep Zeeland de oproep om vrijwilliger te worden bij het Fruitteeltmuseum en toen heb ik besloten daar eens een praatje te gaan maken. En ben gebleven.

Doe je nog meer vrijwilligerswerk?

Naast het Fruitteeltmuseum ben ik eigenlijk nogal aardig druk met allerlei andere dingen, zoals bij voorbeeld schilderlessen waar ik ontzettend veel plezier aan beleef.

Verder vind ik nog een hoop dingen leuk hoor! Ik ben bij ons op het dorp actief in de commissie die de Arendskerkse dag organiseert en ik volg bridgelessen. Ja ben graag onder de mensen, maar omdat ik vorig jaar een hartoperatie heb gehad moest ik toch voorzichtig blijven met te veel contacten vanwege de Covid.

Heb je verder nog wensen?

Nou ik hoop van harte dat wij na deze periode weer een beetje normalere situatie zullen hebben en elkaar weer meer zonder allerlei restricties kunnen ontmoeten. Ik voel me nu weer hartstikke goed en geniet van alle contacten met mensen, zeker ook van de mensen die het museum komen bezoeken.

.....

Een boterham met jam.

Een boterham met jam is best lekker, zeker als het zelfgemaakte jam van verse vruchten is. Bij veel mensen staat jam

dagelijks op tafel. Maar als je mocht denken, dat dit een product van onze tijd is, dan heb je het mis. Zelfs

de oude Grieken kenden al zoiets. Honing was hun favoriet, maar daarnaast werden ook druiven ingekookt tot een geleachtige massa. Ook de Romeinen vonden dit goedje lekker. Zij noemden het 'defrutum'. Zij aten het niet op de boterham zoals wij, maar ze vermengden het met wijn of melk en dronken het als een soort kandeel.

Iedereen denkt, dat het woord jam een Engels woord is, maar vóór 1730 komt dit woord in Engeland niet voor. Het zou afgeleid zijn van het Franse j'aime. Marmelade is ook geen Engels woord. Het is afgeleid van het Grieks, via het Portugese marmelo, wat kwee betekent. Het is veel ouder dan 'jam', want in de geschriften van Hendrik VIII uit 1524 kunnen we lezen, dat hij 5 kisten marmelade had ontvangen.

Lange tijd was jam alleen bestemd voor de rijken. Voor de bereiding van jam is veel suiker nodig en suiker was lange tijd erg duur. Pas toen in de 19e eeuw de suikerbietenteelt op gang kwam, werd suiker een stuk goedkoper.

Tegen het eind van de 19e eeuw kwam de fabrieksmatige productie van jam op gang. Eerst in Engeland, maar kort daarna ook in ons land. Omstreeks 1920 ontstond het product zoals we dat nu kennen. Vanaf die tijd werd pectine voor de bereiding gebruikt. Zie ook het artikeltje over de wanmolen. In Kapelle, op de hoek van Maalstede, Postweg en Vroonlandseweg stond tot 1971 ook een conservenfabriek, in de volksmond de jamfabriek genoemd. Deze jamfabriek en groentendrogerij van Van Liere heette later de Lika. Na de sluiting van deze fabriek is deze na enige tijd afgebroken.

(uit Conserva juni 1961 en bewerkt door Jan Ruissen en Ad Kole)

.....

Fruit in de boekhandel

Hoe kan dat nou? Gaan ze daar tegenwoordig ook al fruit verkopen?? Nou nee hoor, maar er stond gedurende de maand november een echte fruittafel in boekhandel LECTORI aan de Weststraat in Kapelle. Eigenaar Hendrik Flikweert wilde het Fruitteeltmuseum de gelegenheid geven zich te presenteren en daar hebben we natuurlijk graag gebruik van gemaakt. Er was een aantal mooie foto's en folders te zien en ook kon je in boeken snuffelen waarin oude rassen appels en peren werden beschreven.

Ook over de activiteiten van de Vrienden van het FM lag er informatie en uiteraard waren er aanmeldingsformulieren voor nieuwe Vrienden.

We hopen dat veel Kapelse 'Vrienden' de fruittafel hebben bewonderd als ze even in de winkel moesten

zijn. Je kon in ieder geval ook een lekker een appeltje meenemen. Het Fruitteeltmuseum stond deze maand dus flink in de schijnwerpers.

Dank aan Lectori hiervoor! Hierbij een kleine indruk van de tafel in de winkel.

Bezoek schoolklas

Het is een mooie oktoberochtend. Rond kwart over negen komen ze uitgelaten uit de (cultuur) bus die aan de Dijkwelseweg geparkeerd staat. Sommigen willen de afslag van de speel-o-theek nemen (ook daar is het interessant natuurlijk!!) Maar via het goede pad door het rode hek komen ze bij de ingang. Nieuwsgierig kijken ze naar binnen. Hoe zou het daarbinnen zijn? Spannend hoor!?! Wat staat ons allemaal te wachten?? Er staan al drie vrijwilligers in de hal van het museum klaar om hen hartelijk welkom te heten.

Nadat alle jassen zijn opgehangen, wordt groep 3/4 in drie groepjes van ca 8 à 10 leerlingen ingedeeld (met voor iedere groep één of twee begeleiders van de school). Groep 1 gaat starten met het appelschillen in het restaurant. Ze mogen zelf - onder begeleiding natuurlijk - aan het schilmachientje draaien en proeven verschillende rassen. Zoet en zuur door elkaar heen Dat is een lekkere start van de dag. Daarna wordt de hal met de oude foto's en met de lange ladder goed bekeken. Als onze rondleider vraagt hoe lang deze is, levert dat enorme verschillen op (van 5 tot 50 meter!!!!).

Het is echt een vrolijke boel.

Groepje twee duikt met een andere vrijwilliger het museum in. Hoewel is afgesproken dat we alleen mogen kijken en nergens aankomen, blijft dat toch

een moeilijke opdracht. De kinderen genieten van de verhalen over de oude tijd en vragen (sommigen althans) honderd uit. Als we bij de uitgesneden leiboompjes komen, gaan we die natuurlijk even nadoen, Dus alle armen naar links dan naar rechts en als we ze vragen ook eens lekker te springen is dat niet tegen dovemansoren gezegd. Lekkere bewegen hoort erbij!!! Dan naar de afdeling met de mandjes, de kistjes en de bascule en ook met de pluk zak. Als ze de veilingbankjes zien, zijn ze niet meer te houden. Hoe jong ze ook zijn, na wat oefenen kan er echt op het knopje gedrukt worden en gebruiken ze de oude telefoons om opdrachten te ontvangen. De derde groep gaat de tuin in.

Tegenwoordig kunnen wij met slecht weer in de tunnelkas allerlei dingen doen, maar het mooiste is natuurlijk als het droog is en er verteld kan worden over de struiken, de verschillende bomen en de beestjes. Hij legt uit waarom er zwarte plastic zakjes in de bomen hangen en natuurlijk moeten er zelf dingen worden opgezocht zoals bij voorbeeld het bijenhotel.

Al met al een leerzame ochtend voor de kinderen en zeker ook voor de begeleiders en de juffrouw/meester.

Nu maar hopen dat ze met leuke en enthousiaste verhalen thuiskomen zodat mamma en pappa en broertjes en zusjes (en als het kan ook nog oma en opa) nog een keer terugkomen om zelf ook nog eens in het museum te kijken. Het is de moeite waard ! Hartelijk welkom.

Bram Jille

Dit zijn onze sponsoren:

Boomkwekerij en Groenbedrijf
Wemeldingse zandweg 4b www.defruittuin.com info@defruittuin.com tel:0113-342944

Rabobank
Oosterschelde

